

Je potřeba rozšířit trestněprávní ochranu před předsudečnými útoky

In IUSTITIA

Co je to předsudečné násilí?

Předsudečné násilí je takové násilí, které je motivováno předsudky útočníka vůči napadenému z důvodu jeho nezměnitelné osobnostní charakteristiky. Tou může být barva pleti, národnost, etnický původ, víra, politické přesvědčení, a také sexuální orientace, pohlavní identita, zdravotní postižení a věk.

Zákonná ochrana před předsudečnými útoky není poskytována spravedlivě všem lidem ohroženým předsudečným násilím, proto je nutné změnit trestní zákoník.

Co je podstatou trestání předsudečných útoků?

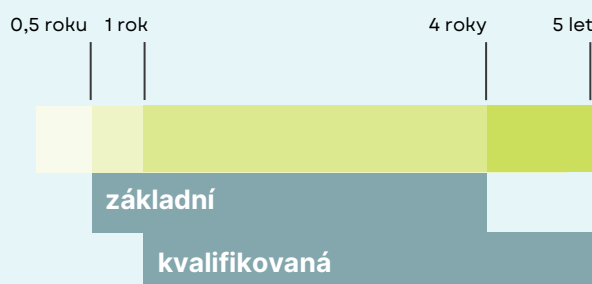
Při trestání předsudečných trestných činů aplikací kvalifikované skutkové podstaty dochází k automatickému navýšení trestu. Znamená to, že státní zástupce je povinen navrhnout a soud je povinen rozhodovat již v rozsahu zvýšené trestní sazby. Tato povinnost se v současné době však netýká trestných činů spáchaných s předsudečnou pohnutkou z důvodu věku, zdravotního postižení, sexuální orientace či pohlaví/pohlavní identity.

Na příkladu trestného činu ublížení na zdraví lze ukázat rozdíl v trestní sazbě. Pokud je tento čin spáchán ze zákonem uznaných pohnutek (rasa, národnost, etnicita, víra nebo politické přesvědčení) musí soud uložit trest v rozmezí od jednoho roku do pěti let. Pokud však zákon tyto pohnutky nerozpoznává (jako současná právní úprava), smí soud uložit trest výrazně nižší: od půl roku do tří let.

PŘÍKLAD: trestný čin ublížení na zdraví dle § 146 tr. zákoníku

Základní skutková podstata (která musí být v současné době aplikována na ostatní předsudečné pohnutky - věk, zdravotní postižení, sexuální orientace či pohlaví/pohlavní identita)

Kvalifikovaná skutková podstata (která je v současné době aplikovaná na pohnutku z důvodu rasy, národnosti, etnicity, víry či politického přesvědčení)

Postačí obecná přitěžující okolnost? Ne.

Zohlednit pohnutku je soud povinen i na úrovni obecné přitěžující okolnosti. Mezi obecně přitěžující okolnosti patří i tzv. zvláště zavrženíhodná pohnutka, pod kterou by bylo možné teoreticky podřadit i skutečnost, že čin byl spáchán z předsudečné pohnutky, kterou momentálně trestní zákoník neobsahuje – z důvodu věku, zdravotního postižení, sexuální orientace či pohlaví/pohlavní identity.

Aplikace obecné přitěžující okolnosti má však jednu zásadní vlastnost – **nikdy nemůže být použita k navýšení základní trestní sazby**, ale pouze k potenciálnímu zpřísnění trestu v rámci základní trestní sazby. A tak i kdyby byla použita pro trestání předsudečné trestné činnosti dosud neřešené trestním zákoníkem, nedojde k narovnání práv mezi jednotlivými skupinami ohroženými předsudečnou trestnou činností.

4 DŮVODY

proč by měl být trestní zákoník změněn

1

Všem skupinám ohroženým předsudečným násilím je nutné poskytnout stejnou právní ochranu. Momentálně tomu tak není. Právní ochrana je poskytována pouze před předsudečným násilím z důvodu barvy pleti (rasy), národnosti, etnicity, víry nebo politického přesvědčení. Lidé napadení z důvodu věku, zdravotního postižení, pohlaví/pohlavní identity nebo sexuální orientace chráněni nejsou. Dostává se jim tak nižšího právního standardu než ostatním lidem.

2

Je prokázáno, že terčem předsudečného násilí se ve zvýšené míře stávají lidé se zdravotním postižením a lidé napadení z důvodu své sexuální orientace či pohlavní identity. Během svého života se 58% lidí se zdravotním postižením stalo obětí předsudečného násilí. 55% LGBTQ+ lidí se setkalo s nějakou formou verbálního, fyzického nebo sexuálního násilí z důvodu své sexuální orientace.

3

Trestní zákoník poskytuje nižší ochranu než přestupkový zákoník, zákon o obětech trestných činů a antidiskriminační zákon, a vytváří tak napětí v českém právním řádu. Již nyní postihuje přestupkový zákoník útoky na jiného pro jeho příslušnost k národnostní menšině nebo pro jeho etnický původ, pro jeho rasu, barvu pleti, pohlaví, sexuální orientaci, jazyk, víru nebo náboženství, věk, zdravotní postižení, pro jeho politické nebo jiné smýšlení, členství nebo činnost v politických stranách nebo politických hnutích, odborových organizacích nebo jiných sdruženích, pro jeho sociální původ, majetek, rod, zdravotní stav anebo pro jeho rodinný stav. Není logické, aby přísnější právní norma nepostihovala pohnutku ve stejném rozsahu.

4

Obecným principem trestního práva je postihovat jednání v jeho skutečné podstatě. Skutečnou podstatou předsudečných trestných činů je pohnutka, která jednání odlišuje od běžné trestné činnosti a má vliv na dopad trestného činu. Předsudečnými trestnými činy je zasažen nejen konkrétní člověk, ale také komunita, ke které patří a celá demokratická společnost. Z důvodu tohoto trojího dopadu jsou předsudečné trestné činy stíhány přísněji.

KAZUISTIKY

konkrétní případy předsudečných útoků

Ti dva muži od začátku jasně dávali najevo, že tam vítáni nejsme. Nikde jsem je v životě nepotkal a nikdy s nimi ani nepromluvil. Přirozeně jsme je ignorovali, neboť co jiného taky může člověk dělat, když ho někdo obtěžuje a nechce situaci vyeskalovat. Byli velmi hlasití a vyzývaví. V momentě, kdy se druhý z mužů drze vyptával mého kamaráda, jestli mu přijde normální, že se "buzeranti prcaj" do prdele", bylo jasné, že bez újmy ven nevyjdeme. Jenže pak šlo všechno rychle. Vestoje mě jeden z mužů mlátil do trupu a do hlavy. Nemohl jsem se vyvléknout, protože mě držel za vlasy, které mi i vytrhl. Později, když jsem si po útoku prsty vytahoval všechny vytrhané vlasy z hlavy, byla to asi jedna z nejnepříjemnějších věcí, co se mi stala, protože mi přišlo, jako by ten útok probíhal dál a dál. Vlasy jsem si vytahoval ještě dva dny po útoku... Potom to nějak skončilo. Všichni moji kamarádi byli naprosto opaření. Stáli opodál. Báli jsme se, že mohou začít útočit znovu. Ten jeden do mě totiž mlátil naprosto bez přestání.

MUŽ, 19 LET, PRAHA

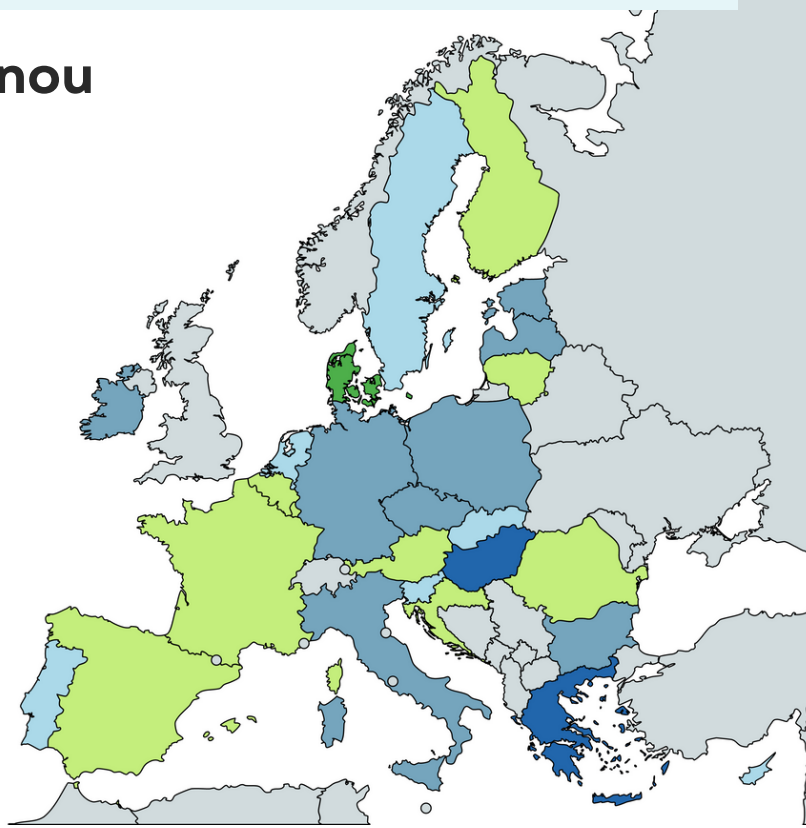
Stála jsem na autobusové zastávce, měla jsem dceru na zádech v nosítku. Najednou se tam prostě zjevil takový starší pán. A tak jako ze začátku vypadal, že: „Dobrý den a kam jedete?“ Protože nerada říkám cizím lidem, kam přesně jedu, říkám: „Čekám tady na autobus 57.“ „No, a to vy máte tu holčičku? No to nemyslíte jako vážně? Když nevidíte, tak máte prostě být někde prostě v nějakém ústavu, a ne tady k mít děti. Vždyť to děcko, podívejte se, jak vy ho máte na těch zádech, jak je nešťastný. A vy ho tady prostě máte a ještě nevidíte. No to je úplná katastrofa.“ A takhle mně to neustále opakoval a říkal: „No, ty nevidomý, dřív to bylo dobrý, protože oni byli zavřený v těch školách a to nevyhlázali, a to bylo bezvadný.“ A už jsem se neudržela a říkám: „Víte, co ještě bylo dobrý? Když bylo to starověké Řecko, to bylo ještě lepší, protože tam je házeli ze skály rovnou a nemuseli se trápit takovými řečmi.“ „No, to máte pravdu, no to bylo bezvadný.“ Zastávka plná lidí, samozřejmě nikdo nic. Nikdo nic neřekl, nikdo se nezastal, prostě nechali ho mě tam v podstatě urážet. Ale já se z takových pitomců nesesypu. Takže jsem prostě počkala na autobus, sedla jsem do autobusu a jela jsem pryč. Nejen v tu chvíli, ale ještě několik dní jsem se cítila méněcenná. To se při takovém předsudečném jednání či větším útoku cítím vždy, cítím se prostě méněcenná. I zranitelnější. Bála jsem se potom. Když jsem třeba měla jít na stejnou zastávku, tak jsem prostě měla blbý pocit.

ŽENA 38 LET, JIHMORAVSKÝ KRAJ

Ochrana před předsudečnou trestnou činností

Vybrané pohnutky (věk, zdravotní postižení, pohlaví/pohlavní identita, sexuální orientace). Česká republika patří mezi země s nejnižší ochranou.

- sexuální orientace, pohlavní identita, zdravotní postižení, věk
- sexuální orientace, pohlavní identita, zdravotní postižení
- sexuální orientace, pohlavní identita (NL - GI/zdravotní postižení)
- sexuální orientace
- žádná

Jak by mohla nová právní úprava vypadat?

Ideálním řešením je zavedení univerzální zvláštní přitěžující okolnosti do obecné části trestního zákoníku. Toto řešení používá například slovenský trestní zákon. Jeho podstatou je automatická povinnost použít vyšší trestní sazbu všude tam, kde bude prokázána předsudečná pohnutka. Univerzální zvláštní přitěžující okolnost (okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby) kromě jiného může zahrnout i další podobné zvláštní okolnosti:

Okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby a uložení přísnějšího trestu jsou dány, je-li trestný čin spáchán

- a) na osobě mladší 18 let,
- b) na těhotné ženě,
- c) na nejméně dvou osobách,
- d) soustavně, opakovaně, surovým nebo trýznivým způsobem,
- e) na jiném pro jeho skutečnou nebo domnělou barvu pleti, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo pro to, že je skutečně nebo domněle bez vyznání, pro jeho **sexuální orientaci, pohlaví, pohlavní identitu, zdravotní postižení, zdravotní stav, věk či příslušnost k jiné skupině,**
- f) s následkem těžké újmy na zdraví či smrti či značného prospěchu
- g) za ohrožení státu
- h) porušením zákonem uložené povinnosti
- i) s teroristickým motivem

Výhodou tohoto řešení je plošná změna u všech skutkových podstat úmyslných trestných činů, a tedy postižení skutečně všech forem předsudečného násilí, ke kterým v současnosti dochází. Zároveň taková právní úprava může být využita i ve prospěch dalších významných přitěžujících okolností – ochraně dětí, těhotných žen, při pluralitě poškozených, v případě, že pachatele páchá trestnou činnost opakovaně či trýznivě aj.

Druhou variantou právní úpravy je **novelizace stávajících skutkových podstat a rozšíření o nové skutkové podstaty na základě poznatků z praxe**. V první řadě by došlo k novelizaci těch skutkových podstat, které již v současné době poskytují ochranu před předsudečnými trestnými činy vybraným skupinám osob (rasa, národnost, etnicita, víra, politické přesvědčení) o další skupiny osob (LGBT+ lidé, lidé se zdravotním postižením, lidé napadáni z důvodu věku, jiné skupiny osob). Současně musí dojít k novelizaci skutkových podstat těch trestných činů, které jsou v praxi páchány s předsudečným motivem, ten v nich však v současnosti není přítomen. Jedná se zejména o trestné činy v **sexuální oblasti**, trestných činů **výtržnictví**, a trestné činy **nebezpečné vyhrožování a nebezpečné pronásledování**.